

ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΦΑΡΑ, Πινδάρου 22 επίνοιχο ὕμνοι. Μετάφρασις ἔμμετρος μετὰ προλόγου, εἰσαγωγῆς καὶ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων. Ἀθῆναι, σχ. 8μ σελ. 111.

Ἐγκριτοσ φιλόλογοσ καὶ ἐκ τῶν ἀρίστων συγχρόνων διδασκάλων τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ὁ συγγραφεὺσ τοῦ παρόντοσ βιβλίου ἐνετῤῥῦφα ἐκ παλαιότερων ἐτῶν εἰσ τὰ ποιητικὰ ἔργα, ἰδιαιτέρωσ δὲ εἰσ τὰ τοῦ Πινδάρου. Ἐκ τῶν 45 σωζομένων ὕμνων τοῦ ὕψιπετοῦσ ποιητοῦ εἶχεν ἐπεξεργασθῆ πρό τινων ἐτῶν 22, τοὺσ ὁποίουσ ἐν ἐμμέτρῳ μεταφράσει δημοσιεῖει νῦν.

Διὰ τὴν πλήρη σειρὰν τῶν ὕμνων ἔχομεν τὴν θαυμασιάν εἰσ ἔρρυθμον πεζὸν λόγον μετάφρασιν τοῦ σοφοῦ Ἑλληνιστοῦ καθηγητοῦ Θεοφ. Βορέα καὶ τὴν ἔμμετρον τοῦ λογοτέχνοῦ Π. Λεκατσᾶ. Ἦτο καιρὸσ ὁμοσ τῶρα μετὴν ἐκδοτικὴν εὐφορίαν τοῦ τόπου μασ, ἡ ὁποία τροφοδοτεῖ τὸ κοινὸν καὶ μετὰ πολλὰ ἀνώνομα, ἀνεύθυνα καὶ ἀμφιβόλου χρησιμότητοσ ἐντυπα, νὰ δοθῆ καὶ ὕλη πολῦτιμοσ, ὡσ εἶναι τὰ ἰθάνατα ἔργα τῶν παλαιῶν μασ προγόνων, ἀπὸ τὰ ὁποία ἐφωτίσθησαν καὶ ἐξηγενησθησαν ἀναρίθμητοι γενεαὶ ἀνθρώπων πάσῃσ φυλῆσ, ἰδίᾳ ἐν τῷ Δυτικῷ κόσμῳ.

Διὰ νὰ ἀποδοθῆ ἐν ποιητικῶν ἔργων εἰσ μίαν ἄλλην γλῶσσαν ὑπάρχουν τόσοι τρόποι, ὅσοι καὶ οἱ ἀνθρωποι ποὺ θὰ ἐπιχειρήσουν νὰ τὸ πράξουν. Κάθε μετάφρασισ θὰ ἔχη τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτηῤῥά τῃσ καὶ αὐτόσ θὰ εἶναι ἀνάλογοσ πρῶτον μετὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν τοῦ δέκτοῦ καὶ δεῦτερον μετὴν εὐχέρειαν αὐτοῦ νὰ ἐπενδύσῃ τὴν συγκίνησίν του διὰ καταλλήλου καὶ ἀναλόγου πρὸσ τὴν λεπτότητα τῶν ἐνοιῶν καὶ συναισθημάτων ποιητικοῦ ἢ πεζοῦ λόγου. Εἰσ τὴν σημερινὴν ἐποχῆν, καθ' ἣν τὰ πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεων ἐκδιδόμενα ποιητικὰ ἔργα εἶναι ἀναρίθμητα, βλέπει τισ πόσον μέγα εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τῶν εὐαισθητῶν εἰσ τὴν ποίησιν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ πόσον ἐξ ἴσου σχεδὸν μέγασ εἶναι ὁ ἀριθμὸσ τῶν συγκινουμένων μὲν βαθέωσ, ἀδυνατοῦντων ὁμοσ νὰ μεταφέρουν τὴν δόνησιν ποὺ ὑπέστῃσαν εἰσ λόγον δυνάμενον νὰ τὴν ἀποδώσῃ ἐπαρκῶσ πως, ὡστε νὰ μεταδοθῆ ἡ δόνησισ καὶ εἰσ τοὺσ ἀναγνώσασ. Ἐνασ ἐκ τῶν μοντέρνων ποιητῶν τῶν τελευταίων χρόνων. μεγάλῃσ ἐκτιμῆσεωσ τυγχάνων, ὁ Γερμανὸσ Gottfried Benn, εἶπε καὶ ἔγραψε ὅτι σήμερον ὁ ποιητῆσ ὀφείλει νὰ εἶναι homo doctus. Φαίνεται ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀλήθειαν.

Ὁ συγγραφεὺσ μασ εἶναι πεπαιδευμένος ἀνῆρ, ἔχει δὲ καὶ εὐαισθησίαν ἐναντι τῶν ὕψηλῶν καὶ λεπτῶν δημιουργημάτων τοῦ πνεύματοσ. Οὕτω κατῶρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ χωρὶσ δυσχέρειαν ἢ μηχανίαν τοὺσ ποιητικοὺσ καταρράκτασ τῶν Πινδαρικῶν ὕμνων. Μετὰ λόγον ἀνετον καὶ εὐκαμπτον ἀποδίδει τὸ Πινδαρικὸν νόημα καὶ τὴν Πινδαρικὴν ἔκφρασιν κατὰ πλήρη ἀντιστοιχίαν, χωρὶσ νὰ παραμορφῶνῃ, χωρὶσ νὰ μεταβάλλῃ, χωρὶσ νὰ παρεμβάλλεται δι' ἰδίον προσθηκῶν. Εἶναι εὐλαβῆσ ἐναντι τοῦ ὕψηλοῦ, θείου πρωτοτύπου του, ἔχει τὰ πνευματικὰ ἐφόδια νὰ μείνῃ πιστόσ ἀπέναντί του, μετὴν δὲ εὐλάβειαν, ὡστε δὲν μεταβάλλει ὅσα φραστικὰ μέσα τοῦ πρωτοτύπου δύνανται νὰ παραμείνουν. Ὁ σεβασμὸσ αὐτόσ ἐναντι τοῦ καλλιτεχνήματοσ, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἀποδώσῃ μετὰ ἰδικὰ του μέσα τοῦ λόγου κάθε μεταφραστήσ, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτιστον καθῆκον καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆσ ἀξίασ τοῦ μεταφραστοῦ. Ἐδῶ ὁ Εἰφάρᾶσ εἶναι ὑποδειγματικὸσ.

Ἡ προσπάθειά του εἶναι φιλότιμοσ καὶ ἐπίπονοσ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιτυχία του εἶναι ἀναμφισβήτητοσ. Ἐχομεν μίαν πολὺ καλὴν ἀπόδοσιν τῶν Πινδαρικῶν ὕμνων, ποὺ στέκει πολὺ κοντὰ εἰσ τὸ πρῶτότυπον καὶ δίδει εἰσ τὸν ἀναγνώστην μέγα μέρος τοῦ ὕφουσ τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ μετάφρασισ αὐτῆ συνεκδιδόμενη μαζί μετὸ πρῶτότυπον θὰ ἀπετέλει ἐκδοσιν μνημειώδη, ἡ ὁποία ἐπὶ δεκαετίασ θὰ ἀπετέλει

μορφωτικὸν μέσον διὰ τὸν λαόν μας. Ἀλλὰ οἱ ἐκδότηι γνωρίζουν ὅτι αἱ χρυσοφόροι ἐκδόσεις εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὸ ὄντως χρήσιμον μορφωτικῶς καὶ στρέφουν τὴν προσοχὴν τῶν μόνων πρὸς τὰ κερδοφόρα.

Ὁ λόγος τοῦ Ξιφαρᾶ καὶ ὁ ἐπιτυχὴς ρυθμὸς τοῦ στίχου του ἐναρμονίζονται κατὰ τρόπον ἀξιόλογον πρὸς τὸ ἦθος τῶν ἐπινίκων, ὥστε αἱ μεταφράσεις ἔχουν τὸ σεμνὸν καὶ λιτὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ ὑψηλὸν καὶ ἀναπαράγουν κατὰ στενήν προσέγγισιν τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ πρωτοτύπου αἰσθητικὴν συγκίνησιν.

Ὁ πρόλογος, ἡ εἰσαγωγή καὶ τὰ σχόλια κατατοπίζουν τὸν ἀναγνώστην καὶ τὸν βοηθοῦν εἰς ἀρτίαν κατανόησιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ποιημάτων. Ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἔργον ἀγαθὸν τὸ βιβλίον τοῦτο.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

PAUL MAAS, **Κριτικὴ τῶν Κειμένων**. Μετάφραση - Σχόλια Ν. Χιονίδη, δ. φ. Ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ε. Ἐκδοσις Δημ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθήναι, 1975, σχ. 8ον, σσ. 108 + ιε'.

Ἡ Κριτικὴ εἰς τὸν χῶρον τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν γνησιότητα τῶν κειμένων ἐν γένει. Τὸ ἔργον αὐτῆς διαφοροποιεῖται ἀναλόγως τῆς κατευθύνσεως καὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐλέγχου· ἐμφανίζεται δηλαδὴ αὕτη εἴτε ὡς Κριτικὴ τῶν κειμένων εἴτε ὡς Κριτικὴ τῆς γνησιότητος εἴτε ὡς Κριτικὴ τῶν πηγῶν. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Κριτικῆς εὐρίσκομεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Περγάμου, οἱ ὅποιοι ἤσκησαν εὐρύτατον κριτικὸν ἔργον ἐπὶ τῶν κλασσικῶν κειμένων μὲ λίαν πολυτίμους παρατηρήσεις. Κυρίως ὁμως ἡ Κριτικὴ, ὡς αὕτη νοεῖται σήμερον, ἤσκηθη κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, καθ' οὓς διεκρίθησαν διάσημοι Εὐρωπαῖοι καὶ Ἕλληνες φιλόλογοι μεγάλως βοηθήσαντες εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν μετὰ πολλὰς περιπετείας περισωθέντων κλασσικῶν κειμένων.

Εἰς τὸν χῶρον τῆς Κριτικῆς καὶ τῆς Παλαιογραφίας ὑπάρχει βεβαίως πλουσία βιβλιογραφία· τὸ βιβλίον ὁμως τοῦτο τοῦ Ρ. Maas ἀναμφισβητήτως κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων παρομοίων ἐργασιῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐπαίοντας καὶ ἀποτελεῖ πολύτιμον βοήθημα διὰ τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν Κριτικὴν. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον προέρχεται ἐκ τῆς ἀγγλικῆς (1958), ἥτις πάλιν εἶναι μετάφρασις τῆς δευτέρας κατὰ βάσιν γερμανικῆς ἐκδόσεως (1949), εἶναι δὲ ἡ ἀγγλικὴ ἐκδοσις πληρεστέρα καὶ αὐτῆς τῆς τρίτης γερμανικῆς (1957) τὴν ὁποίαν ἐπεμελήθη αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συγγραφεὺς ὀρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι τὰ διασωθέντα κείμενα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασσικῶν προέρχονται «ἀπὸ τὰ πρωτότυπα μὲ τὴ μεσολάβηση ἐνὸς ἀγνώστου ἀριθμοῦ ἀντιγράφων» (σ. 1) ὑπενθυμίζει, ὅτι ἔργον τῆς Κριτικῆς τῶν Κειμένων εἶναι ἡ ἀποκατάστασις αὐτῶν, δηλαδὴ ἡ ἐμφάνισις κειμένου ὁμοίου ἢ κατὰ τὸ δυνατὸν πλησιάζοντος πρὸς τὸ πρωτότυπον (constitutio textus). Τὸ ἔργον τοῦτο κλιμακοῦται κατὰ τὸν συγγραφέα εἰς τρεῖς προσπαθείας: πρῶτον πραγματοποιεῖται ἡ κριτικὴ θεώρησις τῶν πηγῶν (recensio), ἡ εὐρεσις ἐκεῖνου, τὸ ὅπολον πρέπει ἢ δύναται νὰ θεωρῆται παραδεδομένον· δεύτερον ἡ ἐξέτασις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ποικίλων γραφῶν ((examinatio), καὶ τρίτον ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀυθεντικοῦ κειμένου δι' εἰκασίας (devinatio) ἢ ἡ ἀπομόνωσις τῶν ἐφθαρμένων χωρίων (corruptela, coniectural restoration).